

JOHN PAWSON

Az egyszerűség manifesztuma

Mindig zavarba ejt, ha az emberek, miután megnézték a házamat, megjegyzik: szép, de hogy lehet így élni. Ez a gondolkodásmód számomra teljesen idegen. A lényeg éppen az, hogy így élek, ezért ilyen az otthonom. Az építészet létmódot jelenít meg: a forma nem divatot, hanem életet követ. Nem való mindenkinek olyan élet, amelyet az építészetem megjelenít. Szenvedélyes vagyok a munkámban, de nem célom, hogy térítsek. Általános érvényű mértéket csak egyet ismerek: vajon kényelmes és megfelelő-e a tér azok számára, akik használják. A minimalizmus – avagy Donald Judd szavaival – egy összetett szemléletmód egyszerű kifejezése, lehet érvényes megszólalás egy művészeti szempontból sokszínű társadalomban, amely megfelel bizonyos emberek igényeinek, a társadalom egészét ugyanakkor vitára készíti abban a kérdésben, hogyan élünk, és mit gondolunk arról, hogy az építészet miként alapozza meg választásunkat.

Úgy gondolom, meg kell szabadulnunk attól, hogy stílusként határozzuk meg a minimalizmust. Inkább úgy kell értelmeznünk, mint a térről – annak arányairól, felületeiről és fényviszonyairól – való gondolkodás egy módját. E szemléletmód átfogó és egységes, nem a formák, inkább a tér, nem a dolgok, inkább a helyek minőségét jelenti. Éppen ezért, legteljesebb és legszabatosabb értelme szerint részleteiben nem szerezhető meg könnyedén. Egy carrarai márványtömbből faragott félgömb alakú mosdótál lehet remekbe szabott tárgy, de önmagában nem több egy szép mosdótálnál. A jelentést a környezet teljessége hordozza. A minimum a maximum jelmezben, írja Rem Koolhaas. Ez szándékosan provokatív megjegyzés, de véleményem szerint csak ott igaz, ahol az egyszerűséget durván egyfajta dekorációként értelmezik. A díszítés látványosságot

feltételez. Van helye a színháznak, de az efféle építészet nem a színház elvére épül.

Fontosnak tartom azt is, hogy megértsük, a minimalizmus nem a spártai élet manifesztuma. Ez visszatérő félreértés, amely részben abból fakad, hogy a minimalizmust olyan mozgalmakkal kapcsolják össze, amelyek középpontjában valamiféle lemondás áll – szokatlan, ha az építészeti egyszerűségről szóló beszédben nem esik szó a zen buddhizmusról, a ciszterci rendről vagy a sékerekről. Az ember reagálhat művészeti kifejezésekre, és lehetnek olyan igényei, amelyeket az említett mozgalmak ki akarnak elégíteni, anélkül, hogy magáévá tenné sajátos magatartásmintáikat: az ember vágyhat olyan helyre, ahol elcsendesedhet, anélkül, hogy ott feltétlenül imádkozni szeretne.

A minimalizmus nem az igénytelenség, a nélkülözés vagy a hiány építészete: nem az határozza meg, ami nincs benne, hanem az ottlévő helyénvalósága és megtapasztalásának gazdagsága. Olykor az a vád ér, hogy valamiféle fordított fényűzés híve vagyok: mégis mi hat jobban az érzékekre és mi lehet kézzelfoghatóbb, mint egy mézszínű mészköfelület? Ez természetesen nem azt jelenti, hogy létrehozunk a szőrcsuha megfelelőjét az építészetben, hanem azt, hogy megteremtjük a legjobb kontextust az életben igazán számító dolgok köré, méghozzá úgy, hogy visszanyessük a felület és a viselkedés nyúlványait a lényegesre: a dicsőség nem az eltávolítás aktusában, hanem az ottmaradt megtapasztalásában rejlik. A mély – és érzéki – tapasztalat hétköznapi, akár a zuhanyozás vagy a főzés.

Az emberek hajlamosak úgy gondolni az eltávolításra, mintha az nem volna egyéb, mint hogy kidobjuk a bútorokat és fehérre festjük a falakat. A lényegi gondolat, amely e törekvés mögött áll, hiányzik. A valódi kényelem nem egy nagy kanapét jelent – nekem úgy tűnik, sok dolog, ami kényelmesnek látszik, egyáltalán nem az. Számomra a kényelem egyet jelent a teljes tisztaság állapotával, ahol a szem, az elme és a test ellazulhat, ahol nincs semmi sértő vagy zavaró. A hangsúly nyomatékosan a tapasztalat minőségén van. Vannak, akik úgy gondolják, hogy az ember az ilyen tereket csak beszennyezi. A számomra érdekes munkában ennek éppen a fordítottja igaz: itt mindig az ember áll a középpontban.

Gyors változások korát éljük, amelyet az új dolgok iránti éhségünk táplál. Túlértékeljük az újdonságot, ha célnak tekintjük. Az öröm mélyebb formái helyett a szórakozást kergetjük. A jövő tervei foglalkoztatnak bennünket, amelyekkel a jelent próbáljuk újjá és kellemessé tenni. Ezt az építészetben az újjáépítő programok sokasága jelzi. Mindent megváltoztatunk, valójában azonban semmit sem. Ha a jövő iránti érdeklődésünk valóban a bennünket – fizikailag, vizuálisan és pszichológiailag – kielégítő jelen iránti vágy, akkor gondolkodhatunk-e állandóan az idő és a divat erőin kívül létező érdekes formákban? Azt hiszem, ezt kínálja az egyszerűség-esztétika gazdagságának és érzékiségének erős és paradox lehetőségeivel. Végző soron lehet, hogy mégiscsak térítő lennénk?

(Bretz Annamária fordítása)

John Pawson 1949-ben született a yorkshire-i Halifaxban. Tokióban az építész és formatervező Shiro Kuramata stúdiójában szerez tapasztalatokat. Hazatérte után Londonban fejezi be tanulmányait, ahol az Architecture Association tagja lesz. Saját irodáját 1981-ben alapítja meg. Munkájában kezdettől fogva az alapokra koncentrált: a tér, az arányok, a fény és az anyagok megjelenítésére. E témában végzett kutatásait *Minimum* című könyvében publikálta 1996-ban.

Első megbízói között találjuk Bruce Chatwin író, Pierre Audi operaház-igazgatót, valamint londoni, dublini és New York-i művészeti galériákat. Az ezt követő munkák az épülettípológiák széles skáláját foglalták magukba: Calvin Klein manhattani üzletétől a Cathay Pacific hongkongi VIP-váráján keresztül a Scragger New York-i társasházig. A londoni Kew's Gardens kerti taván keresztülívelő Sackler-hidat 2006-ban nyitották meg a nagyközönség számára.

Pawson érdeklődése a szerzetesi építészet iránt nem új keletű. 1998-ban a burgundiai Sept-Fons apátság szerzetesei megbízták, hogy tervezzen otthont egy új közösség számára Csehországban. Hat évvel később szentelték fel a Novy Dvur-i Miasszonyunk monostor templomát. Ennél a munkánál a tér bevilágításának koncepciója kapcsán Pawson rátalált a 12. századi provençe-i Le Thoronet ciszterci apátság különleges jelentőségére. A pannonhalmi bencés közösség őt bízta meg a 13. századi pannonhalmi Bazilika felújítási terveinek elkészítésével.